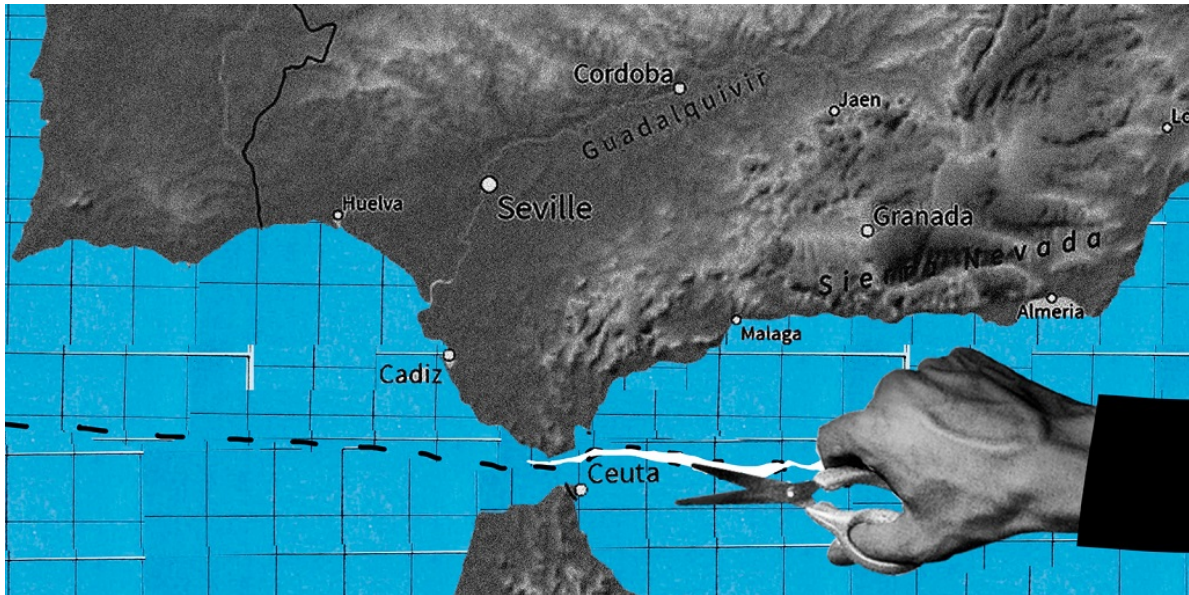

Adam, el relat del procés migratori d'un nen marroquí

Claire Trichot

Il·lustració: [Hansel Obando](#)

L'Adam és el cinquè d'una família de 7 germans. Nascut a Tànger, els seus pares originaris de Taza, ciutat de la regió de Fes, al nord-est del Marroc. Als seus 12 anys, l'Adam viu entre el carrer i una petita habitació que la seva mare, la Fàtima, lloga a la medina de Tànger amb els diners que guanya venent flors cada nit al nou i lluent passeig marítim d'aquesta ciutat portuària. Abandonats per un pare violent i poc responsable, han sobreviscut fent del carrer el seu principal proveïdor de recursos. Dona desgastada pel nombre de parts i les repetides violències, la Fàtima no es perd cap jornada laboral, des de les 19h fins a la mitjanit, a la que acudeix acompanyada per la seva filla petita, per liquidar com més aviat millor les roses que (re)venen a 5 vegades el seu cost als passejants de la nit de Tànger.

«Soc venedor de flors, poca gent em tracta bé, sovint em maltracten, cada dia els conductors de cotxes de luxe em menyspreen. Són pijos que roben la fortuna del país. No vull que els meus fills creixin en un país en el qual no hi ha justícia, ni igualtat, ni protecció. Tan se val on vagis, la gent et menysprea. Vull que tots els meus fills se'n vagin i, si trobo l'oportunitat, també jo me n'aniré.»

| Testimoni de la Fátima, mare de l'Adam, setembre 2021.

Vam conèixer l'Adam fa 6 mesos a l'hospital Mohamed V de Tànger, enguixat de cap a peus. Feia un mes que oscil·lava entre la vida i la mort després d'haver estat atropellat per un autocar en el qual estava sent deportat de la frontera de Ceuta a Casablanca. Conscient que l'autocar no pararia a Tànger, va decidir saltar sense pensar que el conductor tancaria les portes sobre ell, quedant-se amb mitja cama atrapada i el cos arrossegat pel vehicle en marxa.

El 17 i 18 de maig de 2021 són els dies en què l'Adam, juntament amb uns altres 1.500 de menors i 8.000 adults, marroquins i subsaharians, van creuar nedant la frontera que separa el Marroc de Ceuta, frontera oberta per l'exèrcit marroquí de forma tan inexplicable com fugaç durant 48 hores. 48 hores durant les quals es va córrer la veu a tot Marroc que la frontera estava oberta. 48 hores de risc i oportunitat per als que somien anar-se'n: milers de nens i nenes, joves, adults, famílies, dones i migrants subsaharians. 48 hores perquè l'exèrcit espanyol comenci, al seu torn, les devolucions en calent d'adults i també de menors.

Instrumentalització de la infantesa

Instrumentalització de la infantesa va ser el que ambdós estats, el Marroc i Espanya, van aconseguir durant aquella setmana infernal, vulnerant greument l'interès superior del menor i el compliment de totes les garanties recollides en les convencions internacionals per a la protecció de la infantesa, amb finalitats exclusivament polítiques. Les implicacions polítiques d'aquesta crisi migratòria i les respostes esbiaixades dels organismes internacionals de drets humans han posat de manifest les dinàmiques de poder i els desequilibris presents en el dret internacional dels drets humans i, per tant, qüestionen la seva universalitat.

En un informe elaborat el juny del 2021, les associacions actives a Ceuta, Maakum, No Name Kitchen i Elin, alerten sobre les violacions de drets humans a Ceuta i assenyalen que «des de l'entrada de milers de persones nedant i a petites embarcacions per les fronteres del Tarajal i de Benzú, fa ja dues setmanes, hem estat espectadors de com la defensa de les fronteres, les relacions internacionals i els interessos entre Estats s'anteposen clarament a la vida i seguretat de les persones.»

| La història de l'Adam és una prova més dels límits dels Estats de dret i del dret internacional en la gestió dels reptes de la immigració de menors

La història de l'Adam és el relat d'un dany col·lateral de l'episodi de Ceuta, una prova més

dels límits dels Estats de dret i del dret internacional en la gestió dels reptes de la immigració de menors, especialment a les zones frontereres, en les quals les persones, com més vulnerables, més invisibles són per accedir als seus drets.

Rassif, un camí transnacional basat en Drets Humans

Rassif és un projecte destinat a donar resposta a les múltiples violències i discriminacions que experimenten els nens i nenes marroquines en el recorregut migratori que emprenen des del seu país d'origen, en el trànsit i al país de destinació [1]. Promogut per l'associació Casal dels infants, Rassif es desenvolupa amb socis del tercer sector de les dues vores, el Marroc i Catalunya, per garantir els drets de menors migrants marroquins, responent als reptes que suscita la seva mobilitat transnacional. En el seu significat àrab, Rassif, està lligat a un camí empedrat, símbol del suport sense risc que aporta el projecte als nens i nenes al seu recorregut transnacional.

Els relats del seu itinerari, de la fràgil frontera entre viure en una família, passar moments al carrer per fugir de situacions de violència i finalment llançar-se sols a un trajecte migratori per sobreviure, són els moments claus de la vida dels nens i de les nenes que acompanyem des de Rassif. Amb els drets humans com a brúixola de la intervenció, a Rassif entenem els drets humans com aquelles condicions que garanteixen portar una vida digna i emancipar-se en diferents àmbits vitals.

En aquest sentit, dos conceptes en àrab guien la nostra visió: un és l'“Hogra”, literalment humiliació, la qual implica bona part de les violències i vexacions que viuen quotidianament. L'altre és el concepte de “Karama”, literalment dignitat, que forma part de la seva recerca per viure la seva pròpia joventut amb dignitat. És important assenyalar que ser jove és un dret i aquest dret ha de ser viscut amb perspectiva de futur, en el que el projecte de vida sigui una opció i una decisió del mateix jove [2].

En el cas dels menors migrants marroquins, l'“hogra” enterboleix la seva il·lusió de construir una vida digna al seu país d'origen i catalitza el seu projecte migratori com a estratègia de supervivència. Els riscos presents en el seu itinerari, encara que deteriorin perillosament les seves capacitats físiques i cognitives, són viscuts com una etapa inevitable del procés d'abast del seu “Karama”.

L'abisme entre les expectatives del menor i els obstacles que es troba al camí, el condueixen a processos de marginació que fragilitzen la seva identitat i la seva capacitat d'apoderar i tirar endavant. L'activació de la consciència i responsabilitat col·lectiva dels actors (estats, famílies, associacions...) i el reconeixement dels menors migrants com a ciutadans de ple dret, poden permetre reduir els riscos trobats al camí i emancipar-los com a individus per aconseguir més oportunitats i opcions de vida.

La seva participació en els processos de mobilització i incidència generats, juntament amb un apoderament efectiu, permetrà ampliar la visió del menor i activar les manetes de canvi que necessita per emprendre el seu camí de forma més conscient i preparada.

Un altre nus complex en els processos migratoris de menors és el lloc ocupat pel gènere en la construcció de la identitat dels i les joves en els diferents contextos i les desigualtats generades com un factor més d'exclusió i vulnerabilitat

Des de Rassif, desenvolupem mecanismes que assegurin la participació de joves, menors en situació de gran vulnerabilitat i també famílies, mares i pares de menors, persones que per la seva situació socioeconòmica no tenen visibilitat social. Els processos de participació estan garantits per l'apoderament col·lectiu durant l'acompanyament tant dels i les menors com de les seves famílies. En aquests espais d'intercanvi es comparteix coneixement i s'aporten elements per millorar la comprensió dels processos, reduir i prevenir els riscos que viuen els menors en la seva mobilitat nacional i transnacional. Es constitueixen també grups de representants comunitaris, noies i nois, motivats per liderar processos preventius de reducció de risc en la seva comunitat i portaveus en espais col·lectius d'incidència i mobilització. L'eficiència d'aquesta estratègia es garanteix amb un procés d'apoderament dels grups a través del treball dels seus relats de vida.

Rassif i les desigualtats de gènere

Un altre nus complex en els processos migratoris de menors és el lloc ocupat pel gènere en la construcció de la identitat dels i les joves en els diferents contextos i les desigualtats generades com un factor més d'exclusió i vulnerabilitat. Encara que actualment només el 10% del col·lectiu de menors migrants que viuen al carrer són dones, considerem que, per les dimensions de vulnerabilitat i violència pròpies, necessiten respostes adequades i específiques que permetin reduir aquestes desigualtats.

El projecte migratori per vies il·legals comporta un fort biaix de gènere pel perill i la vulnerabilitat que representa i l'exposició més gran de les noies a ser agredides, explotades i/o violades. Paradoxalment, trobem en origen i destinació tant nois com noies que pateixen explotació sexual: el dret a la invulnerabilitat del propi cos està en perill per a ambdós sexes. La discriminació i marginalització per gènere es viu a ambdós costats de la vora però amb matisos diferents determinats per les condicions materials i contextuals en ambdues vores [3].

Considerem també que les desigualtats de gènere vinculades al concepte de família i rols de poder dins del sistema familiar són una de les causes de la violència social viscuda pels menors que influeixi i determini el seu projecte migratori.

Un diagnòstic realitzat en el marc de Rassif el 2019 [4] identificava com una de les principals causes de la desestructuració de les famílies i la conseqüent "fugida de la llar de menors" els rols de gènere que es reproduïen en les famílies marroquines, influïts per una visió patriarcal de la societat, mitjançant la qual el pare acapara les tasques productives i socials, és a dir, portar ingressos a la llar i la relació amb la comunitat, i les

mares queden relegades a les tasques reproductives i dins la llar..

Una vegada que es trenquen aquests motllos socials apareix l'estigmatització social, però també la violència a la llar. Per exemple, quan un pare no és capaç de complir les responsabilitats que la societat li imposa. Els menors es juguen la vida en el procés migratori en moltes ocasions per substituir o escapar de la figura del pare, absent o violent, per protegir o salvar la seva mare, ajudar-la econòmicament i poder somiar amb una vida millor. Aquesta pressió migratòria per complir amb el proveïdor i protector de la família, interioritzat culturalment i educativament, els obliga a viure situacions d'alt risc en aquest recorregut: carrer, consum de substàncies tòxiques, tota mena de violències.

Una vegada assolida la seva destinació, en ocasions viuen com a conflictes i confrontacions realitats diferents entorn de les relacions de gènere, i molts nois troben dificultats i viuen amb violència les seves relacions emocionals. El gènere influeix tots els aspectes de les vides de les persones, també les percepcions del risc i els processos de salut/malaltia. Especialment en el cas dels nois, que poden assumir comportaments de risc per afirmar la seva masculinitat.

Les accions d'imprudència a través de conductes violentes, per exemple, són percebudes com a signes de virilitat. Per ser "homes" en les interaccions amb les altres persones, els nois incorporen comportaments que tenen repercussions profundes en les seves vides i en la seva salut com, en el cas del procés migratori, l'ús de drogues o en la hipersexualització corporal.

D'una mobilitat entre barris, passa a ser entre ciutats segons les necessitats del moment, abans de convertir-se en transnacional, fent d'aquesta mobilitat permanent un mode de vida i de supervivència

És per això que Rassif planteja un treball de fons amb joves i les seves famílies a través de grups de suport d'iguals sobre la violència de gènere i les masculinitats positives, per disminuir l'impacte de les relacions de poder, de la definició dels rols en la societat i de les violències generades. Treballar amb joves en activitats de prevenció de la violència de gènere significa actuar per l'apoderament amb "les noies" i en la desconstrucció de masculinitats violentes amb "els nois".

Relats de mobilitats transfrontereres

La mobilitat dels nens i nenes marroquines comença a nivell local, buscant llibertat i refugi als barris de la seva ciutat, passant cada vegada més temps al carrer, abandonant l'escola, la família i adaptant-se a l'ecosistema de la marginació. La seva capacitat de socialització es fa cada vegada més fràgil i limitada, trobant en els seus grups d'iguals prou recursos per

accedir i mantenir-se en aquesta vida marginal. D'una mobilitat entre barris, passa a ser entre ciutats segons les necessitats del moment, abans de convertir-se en transnacional, fent d'aquesta mobilitat permanent un mode de vida i de supervivència. El policonsum de diverses substàncies psicoactives (benzodiazepines, cànnabis, dissolvents i èxtasi) els permet suportar els riscos, les frustracions i les violències viscudes en l'itinerari, deteriorant molt ràpidament la seva salut i les seves competències psicosocials.

Rassif aborda també aquesta problemàtica, considerant la mobilitat del menor i les seves vivències com a elements fonamentals per construir una intervenció integral i coordinada entre els actors dels territoris que respongui al conjunt de les seves necessitats. Es tracta de recollir i treballar sobre els relats de vida dels joves per abordar els elements que generen conflicte en l'itinerari.

Quan parlem dels menors migrants marroquins estem davant d'un debat de posicions socials, interessos i necessitats d'aquests joves, però també de la societat d'origen i de la que els acull, que veu en aquest fenomen, no una oportunitat, sinó un risc per a l'estabilitat del sistema d'identitats hegemòniques. El conflicte va variant d'un moment a l'altre i ve determinat per les circumstàncies i pel sistema d'acollida. En tot cas, no és un tema resolt i les opcions preses per les diferents administracions en origen, trànsit i destinació demostren no saber com afrontar aquest fenomen migratori. Existeix de forma generalitzada una percepció negativa sobre el conflicte i la majoria de vegades es percep com un problema de difícil solució. Des de la nostra perspectiva el conflicte s'aborda com una oportunitat de transformació i canvi [5].

«Aquestes biografies, descoratjadores són difícils de reconstituir, tant els relats com la vida d'aquests adolescents són confusos i fragmentats. El que expliquen d'ells no sempre és real, però tampoc fals. Els nois no acostumen a explicar com han arribat a arriscat la seva vida en el viatge entre el Marroc i Espanya —o sinó no tenen consciència d'aquests riscos—. Les noies parlen molt de les altres noies que han estat víctimes de violències sexuals però no diuen res en relació amb elles mateixes...

...aquella nit, l'Ayoub és xerraire. Surt de l'hospital, no sap com va ser ingressat. Havia de ser tard a la nit. Se'n recorda que anava col·locat i borratxo. Ha hagut d'esfondrar-se. Ara tremola com una fulla. Ha perdut la seva jaqueta o se l'han robat, no sap. L'Ayoub va arribar de Tànger fa tres anys. En tenia 11. Diu que Paris és molt dur. On li agradaria anar? Es lamenta: "De veritat? et juro que al Paradís. Mira'm: no he menjat res des de l'hospital, dormo al carrer o en hotels». Recolzat contra una paret no para de parlar: "eh si,

robatori, puc dir-ho perquè si no robo no menjo. Els rics no ho poden entendre, tenen una bona vida». Es posa a plorar: “Robatori, soc un lladre. Però també a mi m’han robat 2.000 Euros. Estic intentant estalviar per poder enviar diners a la meva família.»

Extracte de premsa : «Le Monde les gamines à la dérive de Barbes ». 5 de març de 2021.

Finalment, l'experiència migratòria interrompuda de l'Adam no ha trencat el seu somni ni els seus plans de tornar a intentar-ho malgrat el trauma viscut. La vulnerabilitat econòmica i psicosocial de la seva família i el contacte diari amb l'Ahmed, un dels seus germans que va aconseguir creuar la frontera el primer dia de la crisi amb Ceuta, alimenten el seu desig.

L'Adam i els milers de menors que arriben cada dia a la seva vida, buscant una millor i més digna realitat, fugint del quotidià d'una existència sense esperança, són el catalitzador dels reptes i canvis a què els Estats, les seves jurisdiccions i el marc internacional de drets humans s'han d'enfrontar sense més demora.

REFERÈNCIES

- 1 — En el seu significat àrab, Rassif, està lligat a un camí empedrat, símbol del suport sense risc que aporta el projecte als nens i nenes al seu recorregut transnacional.
- 2 — Nota metodològica: Projecte Rassif-Transgang/UPF. Jose Sanchez, Nele Hansen i Celia Premat.
- 3 — Sanchez, J., Hansen, N., Premat, C. (2021) *Marroquíes entre dos mundos: jóvenes no acompañados, derechos humanos y marginalidades*. Rassif-transgang.
- 4 — Diagnostico “El contexto de los menores marroquíes durante su proceso migratorio”. Agosto 2019-Proyecto Rassif-Casal dels infants-AICEED
- 5 — Sanchez, J., Hansen, N., Premat, C. (2021) *Marroquíes entre dos mundos: jóvenes no acompañados, derechos humanos y marginalidades*. Rassif-transgang.

Claire Trichot

Claire Trichot és des de fa 13 anys directora de la delegació del Casal dels Infants al Marroc, una associació amb seu a Barcelona que treballa per millorar la vida de nenes, nens, joves i famílies de barris desfavorits de Catalunya. Al Marroc, el Casal dels Infants treballa amb 15 associacions locals per reforçar les seves capacitats i dur a terme projectes de desenvolupament social i comunitari dirigits a la població vulnerable com els joves que no treballen ni estudien (NEET), nens del carrer, dones víctimes de la violència, etc. Després d'un període de 9 mesos treballant com a advocada al CETI de Ceuta (Centre temporal d'immigrants) en un projecte de mediació amb diverses ONG, va arribar a Tànger el 2001. Francesa d'avis espanyols, va involucrar-se de ple en la vida associativa i els problemes socials d'aquesta ciutat en creixement. El 2006, va participar en la fundació de l'associació 100% Mamas, amb l'objectiu d'acompanyar les joves mares solteres en situació d'exclusió i marginalitat en el seu projecte de maternitat i construcció d'una vida millor.